

РОЛЬ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ХОРОВОМУ ВИКОНАВСТВІ

Гордєєва Тетяна Олександрівна

Викладач кафедри мистецької освіти

Грибан Тетяна Сергіївна

викладач кафедри мистецької освіти

Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

Вступ. Сучасне хорове виконавство активно трансформується під впливом цифровізації, синтезу мистецтв і полістилістичності репертуару. В умовах воєнного часу в Україні особливо актуальним стає переосмислення вокальної підготовки хорових колективів.

Актуальність теми зумовлена потребою поєднання класичних вокально-хорових традицій з інноваційними практиками, такими як театралізація, розширені вокальні техніки та a cappella-виконання.

Метою статті є комплексний аналіз теоретичних та практичних особливостей вокалу в сучасному хоровому виконавстві та розробка методичних рекомендацій для хормейстерів

Основний виклад матеріалу. Теоретичні та практичні особливості вокалу в сучасному хоровому виконавстві визначаються взаємодією фізіологічних, акустичних, психологічних та виконавських чинників. У сучасних умовах хорове мистецтво зазнає суттєвих змін під впливом полістилістичності репертуару, театралізації, поширення а cappella та цифрових технологій. Це вимагає переосмислення як теоретичних основ вокальної техніки, так і практичних методів роботи з хоровим колективом.

Теоретичні основи вокалу в хорі ґрунтуються на фізіологічних механізмах звукоутворення. Правильна постава тіла, опора дихання та координація роботи голосового апарату є визначальними для якості хорового звучання. У хоровому співі особливе значення має зонний стрій, який забезпечує точність інтонації та однорідність тембру всередині кожної партії. Вирівнювання регістрів дозволяє досягти балансу між грудним і головним резонаторами, що є необхідною умовою для створення єдиного хорового тембру (Батовська, 2017).

Акустичні особливості хорового вокалу пов'язані з тим, що загальний звук колективу формується як сума індивідуальних голосів. Важливу роль відіграє динамічний баланс, темброва однорідність і точність інтонації. Психологічні аспекти включають розвиток ансамблевого слуху, емоційної синхронізації учасників та колективної виразності. У сучасному хоровому виконавстві до традиційних вимог додаються нові: здатність до мікротонового інтонування, використання розширених вокальних технік (спів на вдиху, шумові ефекти, глиссандо, шепіт), а також гнучкість голосового апарату при переході між різними стилями (Shevchenko, 2020).

Значним теоретичним зрушенням є театралізація вокально-хорового мистецтва. Вона розширює межі традиційного хорового співу, вводячи елементи акторської майстерності, міміки, жесту та сценічного руху. Завдяки цьому хор перетворюється із суто музичного колективу на синтетичний мистецький організм, здатний передавати складні драматургічні ідеї та емоційні стани. Театралізація вимагає від співаків не лише вокальної техніки, а й сценічної свободи та вміння взаємодіяти з режисерським задумом (Качуринець, 2022).

Історично вокальна основа хорового мистецтва пройшла шлях від церковного одноголосся до складних поліфонічних форм і сучасного постмодерного синтезу. Сьогодні полістилістичність репертуару ставить перед виконавцями завдання опанування універсальної техніки, яка поєднує академічну школу з елементами народного, джазового та експериментального вокалу.

Практичні особливості вокалу в сучасному хоровому виконавстві проявляються насамперед у системній роботі над ключовими навичками: співацькою поставою, диханням, звукоутворенням, артикуляцією, дикцією, інтонацією та ансамблем. На етапі розспівування широко застосовуються

фонетичні вправи, спрямовані на постановку голосу та зняття м'язових затискачів. Для розвитку дихання ефективними є вправи на опору та кантилену, що сприяють формуванню довгого музичного фразування.

Звукоутворення відпрацьовується через різні типи атаки звуку — м'яку, тверду та аспіровану. Особлива увага приділяється вирівнюванню реєстрів і досягненню однорідного звучання в межах хорової партії (Стець, 2016). Дикція та артикуляція розвиваються за допомогою скоромовок і фонетичних вправ, що особливо важливо при виконанні складних сучасних творів.

У практиці сучасних хорових колективів значне місце посідає робота з а cappella репертуаром. Відсутність інструментальної підтримки вимагає ідеального строю, тембрового балансу та високого рівня ансамблевості. Театралізація хорового виконання передбачає інтеграцію вокалу з хореографією, сценічним рухом і акторською грою. Такий підхід суттєво підвищує емоційну виразність і сценічну привабливість колективу, але водночас вимагає додаткової підготовки співаків у сфері сценічної майстерності (Качуринець, 2022).

Серед практичних викликів сучасного хорового виконавства слід виділити адаптацію до віртуальних форматів (онлайн-репетиції, запис і монтаж звукозаписів), роботу з аматорськими колективами різного рівня підготовки, а також збереження гігієни голосу в умовах підвищеного психоемоційного навантаження. Аналіз практики провідних українських хорових колективів показує, що найбільш успішні з них органічно поєднують класичну вокальну техніку з інноваційними елементами: використанням мікрофонів, електронних ефектів і розширених вокальних технік у творах сучасних композиторів.

Для ефективної роботи над вокалом у хорі рекомендується дотримуватися таких методичних принципів:

1. Побудова занять за принципом «від простого до складного» з обов'язковим урахуванням вікових та індивідуальних особливостей співаків.
2. Регулярне застосування спеціальних ансамблевих вправ, спрямованих на розвиток колективного слуху та взаємодії голосів.
3. Інтеграція елементів театралізації вже на етапі розучування твору.
4. Постійний контроль за гігієною голосу та профілактика вокального перенапруження.
5. Використання цифрових інструментів для аналізу інтонації, тембру та динаміки виконання.

Таким чином, теоретичні та практичні особливості вокалу в сучасному хоровому виконавстві утворюють єдину взаємопов'язану систему. Класичні основи звукоутворення, дихання та строю органічно доповнюються сучасними тенденціями театралізації, розширених технік і цифрових технологій. Системна робота над вокальними навичками з урахуванням цих особливостей дозволяє підвищити художній рівень хорового колективу та відповідати вимогам сучасної виконавської практики.

Висновки. Теоретичні та практичні особливості вокалу в сучасному хоровому виконавстві становлять єдину систему, у якій класичні основи (дихання, звукоутворення, зонний стрій, ансамбль) органічно поєднуються з сучасними тенденціями — театралізацією, розширеними вокальними техніками та цифровими технологіями. Проведений аналіз показав, що ефективна вокально-хорова підготовка вимагає комплексного підходу, який враховує фізіологічні, акустичні, психологічні та виконавські аспекти. Запропоновані методичні рекомендації щодо системної роботи над вокальними навичками можуть бути використані хормейстерами та педагогами для підвищення художнього рівня колективів. Отримані результати підтверджують необхідність адаптації традиційної вокальної техніки до вимог сучасного хорового мистецтва. Подальші дослідження доцільно спрямовувати на вивчення впливу цифрових технологій та інклюзивних практик у вокально-хоровій підготовці.

Список використаних джерел

1. Батовська О. М. Сучасне академічне хорове мистецтво а cappella : монографія. Харків : ТОВ «Планет-принт», 2017. 524 с. URL: <https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2189> (автореферат дисертації пов'язаний з монографією).
2. Качуринець Л. В. Теоретичні основи театралізації вокально-хорового мистецтва // Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип. 48. Ч. 1. С. 87–92. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-13>. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/48_2022/part_1/13.pdf.
3. Стець Г. В. Сучасні підходи до формування вокально-хорових навичок учнів на уроках музичного мистецтва // ScienceRise. Pedagogical Education. 2016. № 2/5(19). С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2016.61018>. URL: <https://journals.uran.ua/sciencerrise/article/download/61018/56830>.
4. Батовська О. М. Сучасне академічне хорове мистецтво а cappella як системний музично-виконавський феномен : автореф. дис. ... доктора мистецтвознавства : 17.00.03. Одеса, 2019. 36 с. URL: <https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/2189>.
5. Комарніцький Я. Фонетичний метод постановки голосу в контексті викладання освітньої компоненти «Вокально-хорова техніка» // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво. 2023. № 6(2). С. 155–165. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7581.6.2.2023.291085>.
6. Batovska O., Grebenuk N., Byelik-Zolotaryova N. Traditions and innovations in contemporary vocal and choral art // Studia UBB Musica. 2022. Vol. LXVII. Special Issue 2. P. 73–98. DOI: <https://doi.org/10.24193/subbmusica.2022.spiss2.06>.
7. Черкасов В. Вокально-хорова робота і формування співацьких навичок учнів : навч.-метод. посіб. (електронне видання). Київ, 2018. (Джерело без прямого DOI, доступне в репозиторіях педагогічних університетів).

8. Дзюба О. А. Інтерпретація вокального твору у концертно-виконавській парадигмі // Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство. 2024. (Актуальна стаття без повного DOI на момент пошуку).
9. Шевченко Н. Елементи розширених вокальних технік у сучасному хоровому виконавстві // Музикознавчі студії. 2020. (Джерело з педагогічних репозиторіїв).
10. Олексюк О. М. Вокально-хорове мистецтво в розвитку професійного досвіду студентів музичних спеціальностей // Південноукраїнські мистецькі студії. 2025. DOI: <https://doi.org/10.24195/artstudies.2025-3.20>.